

Meteorolojiden :

Donşaklar (cumudiyeler - Icebergs)

Deniz Albay
Ahmet Rasim Barkınay

Donşakların menşeleri :

Kutbî havaliden hattı istivaya doğru Okan akıntılarıyla sürülüp getirilen ve öz Türkçemizde “Donşak,, denilen “Cumudiyeler,, , arzın her iki yarım küresinde dahi bazı arz dairelerindeki seyrüseferî selâmetlere engel teşkil ederler. Bir taraftan boşanmak suretile sürülüp gelen bu kabil tehlikeler, sisler, puslar, karlar ve kalın yağmurlar, geçen gemilerin nazarından çok defa gizli kalırlar. Londradaki İngiliz hidrografi dairesi “Donşakların,, ve “Buz adalarının,, hattı istivaî sınırlarını meydana koyan genel dünya hartalarını neşrû tevzi etmekte olduğu gibi, “Vaşington,, Hidrografi dairesi dahi şimali Atlas okanı hakkında en son malûmatı kendi aylık klavuz hartaları üzerinde temin ederek göstermektedir. Yüksek şimal arzlarında “Glasiyerler,, pek batı bir surette denize doğru açılırlar. Ve uçları dahi, sonradan, içinden çıktıkları suyun yukarıya doğru olan tazyikile ayrılarak, bu donmuş kütleler, bir kaç şiddetli takla attıktan sonra, hattı istivaya doğru bir yöne millerce mesafe atılırlar; ve git gide, gerek güneşin pek dikine gelen yalımlarının tesiri altında ve gerekse bundan mütevellid hem nesimi hava ve hem de deniz yüzü hararetinin artmasile erirler. Cenup kutbuna civar bütün don sertlik etrafında, buzlu araziden ibaret uçsuz, bucaksız bir (buz seddi - barrier) mevcut olup, şimalî

kutup bölgeleri glasiyerlerinin nisbî olan azlığının ve ehemmiyet-sizliğini daha çok küçültür. “Bu müstevî sedlerin üst satıh-ları „ hakkında “Sir James Ross,, der ki: “Tıpkı, donmuş, gü-müşden büyük bir sahraya benzerler; ve şakulî yarlarının her bir sivri ucundan korkunç ve mefret buz saçakları asılıp sarkmıştır ki, bunların ara sıra erimekte olduklarını ilân et-mekte olup, bu erime filine delâlet edecek başkaca bir ni-şane görülmemektedir., Hiç bir teessür duymayan bu buz setdlerinin sislerden ve karlardan mütevellit olup, buz satıh-ları üzerinde mevcut rutubetin terakümünden teşekkül ettiği farz ve tahmin edilmektedir. Arazinin denize doğru olan meyli, ihtimalki pek lâtif bir şekildedir. Fakat buzların kütlesi, cis-men en alçak seviyeye doğru ileriye bir tazyik yapar, ve bu suretle buzun en dış kenarı, asl olan cisimden kopup ayrılır. Donşaklar, vüsat itibarile, bir kaç yarıdan, millerce ene ve uzunluğa kadar tehalûf ederler. bunların deniz yüzünden olan yükseklikleri ise bir kaç kademden 1700 kadem irtifana kadar bulunur. Cenubî nısıf kürenin müstevî donşakları, şî-malî nısıf kürenin pek ziyade intizamsız eşkâli haiz bulunan donşaklarından daha byüyktürler. Bu cumudiyeler, millerce uzaklarda daha güneşli iklimlere sürüldükten sonra, bunların su altında bulunan kısımları, bir hayli mikdarda erimiş bu-lunacağından, tekmi kütlenin merkezi sıkleti yavaş yavaş değişmeğe başlar ve cumudiye yeni bir muvazene noktası bulmak üzere, bir yandan obir yana devrilip yuvarlanır. 32° Faranayt harareti derecesinde bir kadem mükabı buz, veznen 57.5 libredir; halbuki bir kadem mükâbı deniz suyu, 64 lib-relik bir sıkleti haizdir; ve aynı suretle, barometre 30 Pusda, ve haricî hararet 62° de iken, 1 kadem mükabı tatlı su dahi 62.4 Libredir. Bu sebeple cumudiyeler, bütün kütlelerinin ancak

sekizde birini, deniz yüzünden yukarıda tutabilirler. Şu kadar var ki, bu ifade, donşakların behemehal şakulî yüksekliklerinin sekizde birini izhar edeceklerini tazammun etmez. Taşlar ve arzî maddeler getirmek üzere, “Labrador,, akıntısıyle şimalden gelen cumudiyeler, “Niyu favund lend,, banklarına düşüp otururlar, ve bu suretle kendilerine iltihak etmiş mevaddın bir kısmını bırakarak, buradaki suyun derinliğinin azalmasına sebebiyet verirler.

Donşaklar hakkında kayıtlar:

69° şimali arz ve 53° garbi tulde bulunan “Whalefish,, adalarının en yüksek burnundan itibaren, bin daneden daha aşağı olmamak üzere, bir çok donşakların bir zamanlar, cenuba doğru sürülüp gittikleri görülmüş; ve Amiral “Markham,, , balina avı için “Baffin,, körfezine yapmış olduğu bir cevelanda, bir ande 700, 800 kadar donşak görmüştür. Bu donşakların bazıları pek büyük idiler. Bu tehlikelerden, şimalî Atlantikte, İlk bahar sonlariyle, yaz ayları başlangıcında pek ziyade korkulur. Bu donşaklar yıldan yıla adedce pek çok tehalüf etmektedirler, hatta birinci kânunda bile bunlardan görülenler olmuştur.

1842 senesi birinci kânununun 15 inci günü “Maria,, , ve 1868 senesi birinci kânununun 5 inci günü “Wabeno,, adlı gemilerin her ikisi de bu misillu cumudiyelerle müsademe neticesinde ağır surette yaralanmışlardı.

1890 senesi ikinci kânununun 28 inci günü “Colina,, adlı vapur, 48° şimalî arz ve 49° garbî tulde bir noktada, makineleri durduğu halde on iki saat kadar buzlar içinde sıkışıp kalmıştır. Ertesi günü, cenuba doğru 300 mil bir mesafede “Mineola,, vapuru dahi, 1 mil uzunluğunda ve 700 kadem yüksekliğinde bir cumudiyenin yanından geçmiştir. Şubatın

10 unda, 43° şimali arz ve 49° garbi tulde “Lepanto,, adlı vapur ise, 500 kadem irtifaında bir donşak görmüştür. Mayıs ayında, 48° şimalî arz ve 40° garbî tulde bulunan “Parisian,, ile, 44° şimalî arz ve 48° garbî tulde olan “Beacon Light,, ve 47° arzı şimali 43° tuli garbîde bulunan “Thingvalla,, vapurları dahi bu neviden donşaklara çarpmışlardı. Temmuzda ise, “Portia,, adlı geminin bordasına çarpan bir donşak üçe bölünmüş ve bunlardan bir danesi tamamen geminin altına girerek kos koca tekneyi 5 kadem yukarıya kaldırmış, ve hemen albura edecek bir hale getirmiştir.

Cumudiyeler, bilhassa 1890 senesinde, şimalî Atlas okanında pek fazla görülmüşlerdir “Slavonia,, adlı bir Alman vapuru komutanı, Amerika Cümhurlar birliği Hükûmeti komutanlarından, ve o sıralarda Hidrografi dairesi baş Hidrograferi bulunan “Richardson Clover,,e, Gemisinin, Temmuz 10 da 49° şimalî arz ve 24° garbî tulde olan bir noktada, bir cumudiyenin son bir parçasının civarından geçtiğini rapor etmiştir. İhtimal ki bu donşak, Glasiyerler devrindenberi, Cumudiyelerin, “İngiliz adaları,, na doğru en yakın gelenlerinden biri idi.

Şimalî Atlantik ile diğer yerlerde yapılan pratik tecrübelerden, deniz yüzü hararet derecesinin, buzların mevcudiyet veya ademi mevcudiyetine katî bir işa’r olmadığı anlaşılmıştır. Souk bir su ceryanının, kendisile beraber bir takım cumudiyeleri de beraber getirmesi memuldur. Bununla beraber sürülüp gelen bu buzlar, dun bir derece hararetede bir sebep teşkil etmezler. Hatta bir cumudiyenin yanlarında bile, deniz yüzü derece hararetinde takdiri kabil bir fark görülmez. Bu ise, suyun malik olduğu, harreti nakil hususundaki aczine matuf ve beklenen bir hakikattır. Bundan başka, cumudiyeler, “Gulf Stream,, denilen büyük Meksika körfez akıntısının daha

sıcak sularında, ve belki de bir su altı cereyanı ile sevk edilmek suretiyle, bu suların daha cenubî kısımlarında da görülmüşlerdir.

Uyanık bir gözcü, bir stim düdüğünün sesini veya dalgaların hışıltısını işitebilir, ve hatta cumudiyelerinde pırıltısını görebilir; fakat, termometre işarı hiç bir zaman seyrüseferle alâkadar olanlara bir cumudiyenin mevkiini tayine medar olamaz.

“ Gulf of Taranto „ ismindeki vapurun süvarisi olan kaptan “ Hudson „ , 1895 senesi Eylülünün 11 inde, $36^{\circ} 35'$ şimali arz ve $71^{\circ} 36'$ garbi tulde bulunan bir noktada, 300, 400 kadem uzunluk ve 30 kadem yükseklikte iki müstakil bir buz kütlesiyle, iki millik deniz mesafesini kaplamış olan bir buz sahasının yanından geçmişti. Kaptan “ Hudson „ a , o vakitler Amerika Cümhurlar birliği Hidrograferi olup yüzbaşı rütbesinde bulunan halen Amiral “ C. D. Sigsbee „ tarafından, raporunun teyidi teklif edildiği zaman, bu donşakların, bütün gemidekilerin nazarı dikkatini celbetmiş olduğu cevabı verilmişti.

1891 seneşi Haziranına ait olmak üzere Amerika Cümhurluk Hükûmetinin çıkardığı simalî Atlantik klavuz hartası, “Hatteras„ burnunun biraz cenubuna düşmek üzere geçen meşkül bir cümudiyenin raporunu ihtiva ediyordu ki, hemen hemen yukarda söylenmiş olan aynı nısfınnehar ücerine müsadif bulunuyordu. Bu buz kütleleri, mukayyet olanlardan ihtimalki hattı istivaya doğru en yakın olanlarını teşkil ediyordu. Bunlar, körfez akıntılarının daha sıcak suları içinde, daha aşağılardaki “ Florida„ ya kadar olan tarık üstünde şimali Amerikanın bütün doğu sahillerini yıkayan soğuk “Labrador„ akıntıları ile cenuba doğru sürülmüşlerdi. Müteveffa Mıstır “ J. T. Towson„, kürrede kutran mukabil bulunan bir noktaya en

kısa yoldan vusul için, ıssız ve beyaban olan cenup okanında dairei azime üzerinde seyir hususuna gemi kaptanlarının dikkat gözünü çekmişti. Fakat bu seyrüsefer yolu üzerindeki cumudiyelerin kesretini, uzun ve havasının hararet derecesi düşük, ve sisleri nadir olmaktan çok uzak olan kış geceleri için tayin etmek dahi, lüzumlu bir keyfiyet olmuştu.

Mumaileyh bu sürgün tehlikeler hakkında bilgileri haiz her türlü muhtıraları tayin ve tertip ettiği gibi, çok teferruath olan incelemelerile araştırmaları dahi, 1859 da basılmıştı. Bunlar gösteriyorduki, buzlar, mutadın hilâfında, 1854 senesi İkcinciteşrininden 1855 yılının Nisanına kadar, cenup okanında kesretle müşahede olunmuştu; yani Avusturalya ile “Ümit burnu,, arasındaki her hangi bir arz dairesi üzerinde cumudiyelere tesadüf ihtimali mevcut idi; ve yine Avusturalyadan “Horn burnu,, na kadarda, 80° garbî tul dairesinin daha yüksek arzlarındada Bu cumudiyelere sık sık rast gelinebilirdi. İmdi, bütün cenup okanı üzerinde, cenup yazlarında, buzlar görünmekte olup, en tehlikeli buz sahası da, “Horn burnu,, nun poyraz taraflarındadır. Mıstır “Towson,, deniz hararet derecesinin değişeceğini, ve derin bir dikkatle bakıldığı taktirde, civardaki cumudiyeler hakkında kâfi derecede ihbaratta bulunacağını zannetmişti.

“William Allingham,, ismindeki zat dahi, geçmiş senelerde cenup okanı buzları hakkında çok dikkatli kayıtlar elde etmiştir. Her ulusa mensup gemilerin yüzlerce raporlarından çıkan sonuçlara göre, cumudiyelerden, cenubî Pasfik okanında 45° cenubî arzda, ve cenup okanının geriye kalan kısımları içinde 40° cenubî arzda korunmak gerektir. Ara sıra bu donşaklar, cenubî arzın 40 ıncı derecesinin şimaline doğruda sürölüp gelmektedir. Hele, “Niyuv Zilend,, in doğu kıyılarına, yakın akşamına “Falkland,, adalarının poyraz cihetine, ve “Ümid burnu,, açıklarına doğru daha ziyade yaklaşılar.

Mıstır “Towson,, , “Niyu Zilend,, e yakın olan buzlardan haberdar olmadığı gibi, deniz derecei harareti işarına göre sürdüğü noktai nazarda, malum olduğu üzere, bir sihhati haziz değildi.

Yüksek cumudiyelerin kayda geçmiş irtifaları :

Cenub kutbu buzlarının bazı tahmini irtifaları, itimadın he-men haricinde gibidirler. Halbuki denizeiler, bunların irtifalarına, ve mesafei imtidatlarına ait raporlarında, kâfi derecede sadıktırlar; ve ayrı ayrı rasıdlarda, tehayyülât ve endişenin hüküm sürdüğü andaki tahminlerle bulunan mikdarların pek aşağısına düşmemek üzere, seksant mesahalariyle buldukları irtifaların evvelkileri teyid ettiğini görmüşlerdir. Aşağıdaki cedveller, cenub kutbundaki cumudiyelerin, su hattından itibaren buz kütlesinin doruğuna kadar olan son yükseklikleri ihtiva eder. “Curzon,, nam zat, bir ande 50 parça cumudiyeye görmüşdü ki bunların deniz yüzünden olan yükseklikleri 500 den 1000 kademe kadar değişiyordu; ve “Loch Torridon,, dahi 1500 kademelik bir cumudiyeye kaydına ilâve olarak, aynı zamanda 1000 kademlik müteaddid cumudiyeler dahi görmüştü. Ünlü devri alem Barkınlarından (Seyyah) kapdan “ James Cook ,, un bu kabil buz kütlelerine verdiği bir tabir ile, bu nevi “Sabih Kayalar,, dan bir takımının başka başka Coğrafi mevzilerde, başka başka tarihlerde vazıhan göründükleri dikkatle görülmüşdür. Bu tahmini irtifalara şu kadar bir itiraz vrid olurki oda, bunların önemli kara alâmetlerinin yüksekliklerini geçmeleri keyfiyetidir.

Meselâ :

“Ailsa Caraig,, 1098 kadem, Cenubi “Foreland,, 380 kaden, “Gomara,, adası 1440 kadem, “Ümid burnu,, 800 kadem, ve “Horn burnu,, 500 kademdir. Bununla beraber aşağıdaki liste. 1000 kadem irtifaında buz kütlelerinin nadir olmadığını isbate medardır.

Daha muhtasar olmakla beraber, Şimali Atlantik için de benzeri bir liste bu okandan dahi arasına yüksek buz kütlelerinin geçmiş olduğunu göstermeğe kifayet edecek misalleri ihtiva eder.

Yılı	Ayı	Geminin adı	Deniz yüzünden yükseklik (kademem)	Mevkii	
				Arz	Tul
1892	Mayıs	Hafis	600	46° Şi.	47° B.
1896	Mayıs	Maryland	600	43 "	49 "
1899	Nisan	St. Andrew	600	43 "	50 "
1903	Mart	Energia	600	41 "	47 "
1906	Mayıs	Marie	1000	48 "	45 "
1906	Haziran	Paolo Madre	700	42 "	49 "
1906	Temmuz	Norden	700	52 "	54 "
1906	Temmuz	Purutan	600	53 "	51 "

Müteveffa Amiral "Fitzroz,, rüzgârlara dair yazmış olduğu eserinde " Etrafda, cumudiyelerden başka bir takım büyük adalar geçilmiş idiki, her biri deniz yüzünden itibaren 800 den 1000 kademe kadar bir irtifai haizdi. ,, diyor. 1833 senesi ikinci kânununda, kaptan "Bulton,, "Arethusa,, süvarisi iken, 55° cenubi arz ve 149° garbi tulde olan bir yerde, bir çok donşakların yanından geçmişti ki bunlardan bir danesi, her halde 20 milden aşı bir uzunlulukta değildi. Kaptan " Bulton ,, (Bu kütlelerden bazısını ölçmek merakına düşdüm ve bir danesinin yüksekliğini, deniz seviyesinden itibaren, 840 kadem buldum ; ve parakete hesabile bunlardan bazısının gemiden 29 mil mesafede olmalarına bakılırsa, irtifalarının, takdir ettiğim miktardan da fazla olduklarına hüküm olunabilir ,, diyor.

57° cenubi arz ve 80° garbi tulde, mumaillehy, tamam 800 kadem irtifandan ve büsbütün devrilmiş bir halde bir buz adası (Ice Island) görmüşdü.

1892 senesi mayısında “Hesperus,, dahi 44° cenubi arz ve 39° garbi tulde bir cumudiyenin (İceberg) yanından geçmişti. Bunun Seksan ile bulunan irtifai, 450 kadem idi. “De Ruyter,, adlı bir Felemenk harp gemisi, 47° cenubi arz ve 18° şarki tulde 1894 senesi ikinci kânununda, bir çok cumudiyelerin yanından geçmişti. Seksan ile yapılan müteaddit mesahalar, bunlardan birinin vasati irtifainın 350 kadem olduğunu verdi. 1895 yılı nisanında, “ Lowther Castle ,, ismindeki gemi, 45° cenubi arz ve 25° şarki tulde, 100 den fazla buz kütleleri (Bergs) görmüşdü ki, bunlardan bir danesinin Seksan ile ölçülmüş olan irtifai, deniz sathından itibaren 635 kadem idi.

“New Zealand,, ın şarkındaki “Chatham,, adaları memuru mahsuslarından mıştır “Gascoigne,, kendilerine senelerdenberi cumudiyelerin garip ve yabancı gelmesine rağmen, 1892 senesi birinci teşrininde müteaddit buz kütlelerinin, bu adadan görülmüş olduğunu rapor etmiştir ki, bunlardan bazıları kayaların arasına düşüp oturmuşlardır; Ve bir danesinin irtifai 500 kadem bulunmuştur.

40° cenubi arzda, “ Dağlar gibi ,, ad edilen bir cumudiye, orta bir yükseklikte olmak üzere cenup kutbu Buz Taclarına (Ice - Cap) yirmi derece daha yakın bir noktada bulunur.

Buz adaları (Ice Islands) :

1854 senesi birinci kânunundan 1855 senesi nisanına kadar, 44° cenubî arz ve 28° garbî tul ile 40° cenubî arz ve 20° garbî tul arasında bir çok gemiler, 300 kadem irtifainda bir buz adasının yanından geçmişlerdir. Bu ada, tıpkı bir kanca şeklinde idi, ve en uzun kolu, gayri munkatı, bir hat halinde 60 mil mesafeye uzanmış, ve daha kısa olan kolu ise, 40 mil uzunluğunda idi. Bu iki buz çıkıntısı arasında, bir taraftan obir tarafa kadar tamam 40 mil genişliğinde büyük bir körfez hasıl olmuşdu. Göçmen yüklü bir yelken gemisi olan

“Guiding Star,, , Avusturalyaya yapmakda olduğu seferinde, bu körfezde tuzaga düşerek bütün gemi ile gemidekiler mahv olmuştu. “Cambridge,, ve “Salem,, adlı diğer benzeri Yelken yapıları da her nekadar bu körfeze kapanarak muhataraya düşmüşlersede, olgun gemicilerinin kudretile tekrar pruvalarını geriye dirise ederek açığa ve selâmete çıkmışlardı.

1892 - 1895 esnasında Cenup okanında Cumudiyeler

1892 den 1895 e kadar geçen dört sene içinde, cenup kutbundaki cumudiyelerin irtifa, saha ve adetleri, ihtimalki bütün evvelki kayıtları geçecek bir raddededir.

“Invercargill,, adındaki gemi, 46° cenubî arz ve 38° garbî tulde, 200 dane cümudiye görmüş; ve hazıranda dahi “Alise,, adlı gemi, hemen 300 den aşağı olmayan ve fasılasızca 35 mil bir boyda olan cumudiyelerden mürekkep buzdan bir cismini sulbun yanından geçmiş; ve “Kinfauns,, adlı yelken gemisi dahi, öğleden evvel 100 dane cumudiye görmüş, ve 400 mil mesafeyi, bütün bu buzların önü sıra çiğneyerek geçmiş; ve birinci kânun ayında “Drumgraig,, ismindeki gemi, takriben 30 mil boyunda bir buz adası görmüştü.

1893 senesi ikini kânununda, “Wasdale,, adlı gemi, 47° cenûbî arz ve 42° garbî tulde bir noktada donşaklarla kuşatılmıştı. Gün doğarken bu gemi, kendini, at nalı biçiminde ve nihayetine doğru 20 mil, karşıdan karşıya 10 mil, ve ağzı 4 mil bir imtidadı haiz bulunan bir buz körfezi içinde bulmuştu. “Stracathro,, adlı gemi dahi bunların arasında idi.

“Loch Torridon,, adlı gemi, bir buz adasının yanı boyunca 50 mil bir mesafe çiğnemiş, ve buna rağmen tam boyu yine de tayin edilememişti. Ancak eni istikametince buzdan müteşekkil olan bu adanın, gözün alabileceği kadar geniş

olduğu, gemi çanaklığından görülebilmşti. Bu buz adasının sahil hattı üzerindeki bütün körfezleri, girintileri, ve çıkıntıları, kâmilten donşaklar ve perakende buz kütleleriyle dolup tıkanmştı.

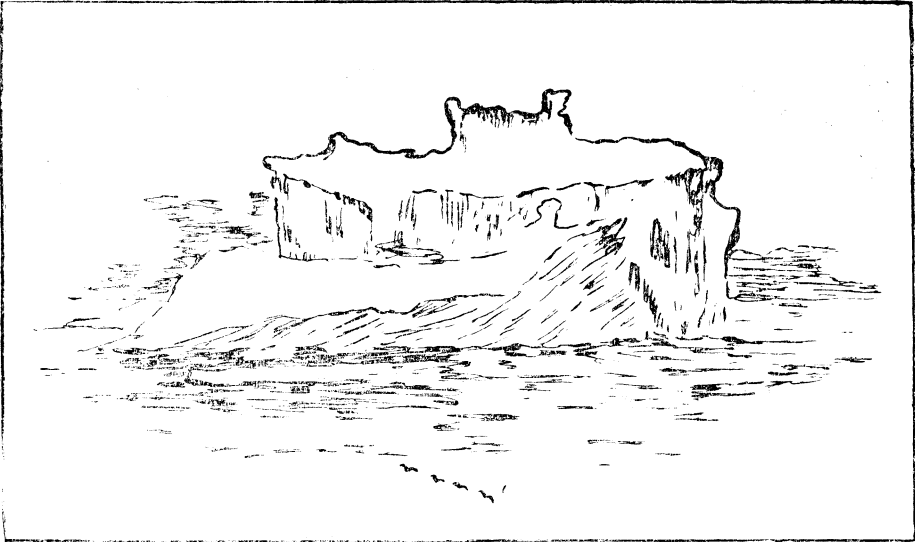
“Ariadne,, adlı gemi, 50° cenubî arz ve 45° garbî tulde, bir cumudiyenin bir yüzü boyunca 30 mil bir mesafe çiğnemiş; ve “Ethele,, adındaki gemi dahi, 50 mil uzunluğunda ve takriben 4 derece batıya doğru bir buz seddi (Barrier) ile karşılaşmış; Mart ayında, ve takriben 48° cenubî arz ve 46° garbî tulde olan bir mahalde “ British Isles,, adlı gemi, 200 millik seyrinde tam 1000 dane cumudiyeye rastlayup geçmişti. 1897 senesi ikinci kânununda, 45° inci cenubî arz dairesi üzerinde doğuya doğru dümen tutan “Lodore,, adlı gemi dahi, 20° dereceden 40° derece doğuya kadar cumudiyeler görmekten hali kalmamıştır. 1894 senesi ikinci teşrininde, “Antarctic,, ismindeki gemi, takriben 58° cenubî arz ve 175° garbî tulde olan bir mahalde, 60 dan 80 mile kadar uzunlukta geniş ve don bir cisme şahit olmuştu. Bu cismin üstü, dümdüz olup, yüksekliği de 60 kadem bulunuyordu, ve karalara da çok benziyordu.

“Ladas,, ismindeki gemi, 1895 senesinde, 53° cenubi arz ve 29° garbi tulde iken sabahleyin, cumudiyelerden silsile halinde bir gurup görmüş, ve geceleyin dahi, hiç bir geçit vermemek üzere puruvadan itibaren kemereye doğru 45 dereceye kadar gerilip serilmiş olan bir buz seddi ile karşılaşmış, ve bunun üzerine, sed etrafında en aşağı 600 millik bir yol çiğnemek mecburiyetinde kalmıştı.

Nısandı, “Earnock,, adlı gemi dahi, ilk cumudiyeyi 46° cenubi arz ve 20° şarki tulde görüp bir kaç günler bunların uzun safları arasında dolaşıp durmuş, ve bir an olmuştu ki bunların 100 den aşağı olmayan bir gurupu, gemi göğertesinden

iyice görülebilmışti. Gemi kaptanı “ Yates „ bunların, tam 900 danesinin yanından geçtiği, ve bazılarının 600 kadem yüksekliğinde, ve 3 mil uzunluğunda olduğu fikrindedir. 1896 senesi birinci kânununda “ Damascus „ ismindeki vapur, takriben zikri geçen mevkide üç gün zarfında 954 dane cumudiyenin yanından geçmişti. Bunlardan 708 danesi bir gün içinde görülmüşler, ve 236 sı da 4 saat zarfında müşahade olunmuşlardı. Ve bir çok büyük cumudiyelerin de “ Kerguelen „ adası kayalıklarında karaya düştükleri görülmüştür. Bu söylediklerimiz, bugün hükmü cari olan yüzlerce raporlardan yalnız bir kaç danesinden ibarettir. Bu mefret buz kütlelerinin pek çoğu koyu renklerinin toprağa benzeyişi dolayısıyla, karalardan güçlükle ayırd edilebilirler. Şüphesizdir ki, cenup Okanında eski Navigatorların “ Vigia „ denilen ve o vakittenberi mevcudiyetleri red edilmiş olan “ Meçhul Banklar „ ın böyle bir hata menbaından ileri geldiği doğrudan doğruya gösterilebilir. İngiltere bahriyesi mensuplarından olup cenup kutbu kâşifi diye ün almış olan kaptan “ Ross „ , bir kaç seneler önce, bu “ Misafir sevmez „ bölgelerde bir donşak görmüştü ki, hemen hemen çamur ve taşlarla örtülmüş gibiydi. Yine bunun gibi, üzerinde tonlarca sıklette büyük kaya parçaları da mevcut idi. Bu kayaların kırık parçaları, bunların Volkanik bir menşeden olduklarını gösteriyordu. 1859 yılı birinci kânununda, “ Edmond „ adlı gemi 51° cenubi arz ve 41° garbi tulde, 580 kadem yüksekliğinde bir donşagın yanından geçtiği sıralarda gemi süvarisi bunun toprağa benzeyen halinden büyük bir hataya düşerek, bu tehlikeyi, taşlık bir adacık olmak üzere rapor etmişti. Bu hadiseden ise takriben on beş gün önce, hemen hemen aynı coğrafi mevzide “ Gleaner „ ismindeki gemi dahi daha ufak bir cumudiye görmüştü ki, bu da yanına varıncaya kadar, yabis

karalardan bin müşkülât ile ayırd edilebilmişti. “Hesperus „ dahi 1892 senesi mayısında bir cumudiyenin yanbaşıdan geçmişti ki, bu da kahve rengi ve siyah bir renkte idi, ve tamamen bir adaya benziyordu. 45° cenubi arz ve 31° garbi tulde, 1892 senesi haziranında “Parsee „ tarafından, ilk önce kara olduğu sanılan bir donşagin, gerçekten bütün zahirine bakılırsa, bir takım türabi maddeler ve taşlarla kalın bir surette örtülü bulunduğu görülmüştür. Bundan bir hafta sonra ise, “Gladys „ in dahi aynı tehlikeyi görmüş olduğu anlaşılmıştır. Donşaklar civarındaki kalın deniz otları, gemicileri aldatmağa yardım eder. 1892 senesi birinci teşrininde, 49° cenubi arz ve 43° garbi “Roderick „ ismindeki gemi, kırk kadar cumudiye görmüştü ki, bunların bazıları kahve rengi ve diğerleri de kirli yeşil bir renk izhar ediyorlardı. Bunların adalardan hiç bir farkı yoktu ve civarda da hiç bir beyaz buz emmaresi görülmeyordu.



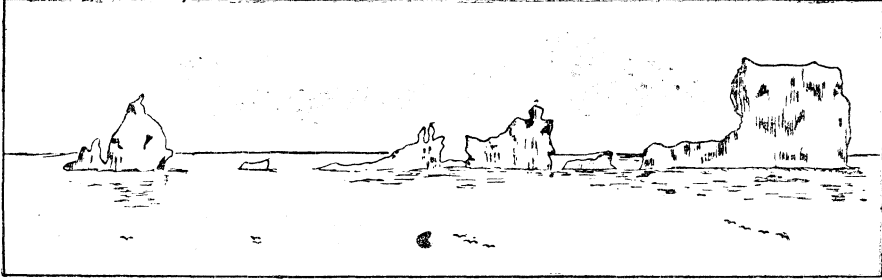
1893 senesi ikinci kânununda, zikredilen coğrafi mevzi-den uzak olmayan bir noktada, “ Wasdale „ ismindeki gemi, irtibat noktalarında bir hayli miktarda kum asarı görülen bir cumudiyeye yaklaşmıştı ki, bu hal cumudiyeye adeta alacalı (damarlı) bir mermer görünüşü vermişti.

1893 senesi şubatında, “ Loch Rannoch „ adlı gemi tarafından görülen bir cumudiyeye, bünyesine yerleşmiş kahve renkli büyük bir kayanın mevcudiyetini ifşa etmişti. Bu donmuş buz kütlelerinin karalara benzeyen bu tabiat ve karakteri, 1892 den 1895 senesine kadar dört yıl içinde cenub okanında görülen cumudiyyelerin garib vasıflarından birini teşkil eder.

Admiralti buz hartaları üzerinde, “Grinviç,, nıfsınneharından başlamak üzere, cenub okanındaki cumudiyyelerin gösterilmiş olan şimal sınırı, 44° üçüncü arz dairesi boyunca ta 60° derece şarki nıfsınneharı kadar devam eder. ve bundan sonra, aşağıdaki 50° inci arz dairesine inerek şarki 70° derece tul dairesini bulur. ve tekrar bu noktadan itibaren yükselecek Avustralya cenubundaki 44° üçüncü arz dairesine ulaşır, ve buradan sonrada tekrar 50° derece cenub arzına inerek şarki 160° nıfsınnehar dairesine varır, ve bu arz dairei mütevaziyesi üzerinden ilerleyerek, nihayet, 110° garbi tul dairesine vasil olur. Bu noktaya vusulden sonra tekrar (Horn) burnuna doğru tedricen inmeğe başlar, ve bundan sonra 40° inci arz dairesine doğru ilerleyerek garbi 30° derecelik nıfsınneharı bulur; ve aynı arz dairesini takib ederek Grinviç nıfsınneharına mülaki olur.

1892 den 1895 e kadar süren cumudiye müddetince bu doşnaklara, bu hududun 300 den 600 mile kadar daha şimaline doğru hattı istiva cihetinde, yani hemen hemen bütün

cenup okanı etrafında dahi tesadüf edilmişdi. Admiralti buz hatarları, her ne kadar bundan evvelki yıllarda buralarda bu gibi tehlikelerin mevcudiyetini göstermiş isede, çok gariptir ki bu cumudiyelerden hiç bir danesi, Avustralyanın cenublarında görülmemişti. Beri taraftan Niyuv Zilendin şarkına doğru, ne Admiralti tarafından, ne "Fitzroy", ne "Maury", ve nede "Towson", tarafından, buzların mevcudiyeti hakkında bir şey zikr edilmemiş olduğu halde, bu havalide bunlar, yukarda söylenmiş olan senenin belli başlı alâiminden biri olmuşlardır. Cumudiyeler cenubi Amerika ile "Fakland", adaları arasında nadiren görülmüşlerdir. "Horn", burnu etrafında hüküm süren deniz akıntısı, bu cumudiyeleri, "Fakland", adasının poyraz cihetine doğru sürüp atmaktadır; ve bunun içinde, bunlar burada pek muhtaralı bir halde çoklukla bulunurlar.



1893 yılı haziranında, "Titania", vapuru, 44° cenubi arz ve 59° garbi tulde, 250 kadem irtifa, ve 2 mil uzunluğunda bir cumudiyenin yanından geçmiştir ki, bu, tamamen karaya oturmuş bir vaziyette bulunuyordu. Bundan hemen on iki ay sonra, "Garnet", ismindeki İngiliz harp gemisi, 46° cenubi arz ve 61° garbi tulde, ve "Fakland", adalarının takriben 330 mil şimalinde bir noktada, 10 mil uzunluğunda bir buz adası

görülmüşdü ki, bununda aynı suretle karaya gitmiş olduğu göze çarpıyordu. Bu, ihtimalki, arzın bu kısmının bir (rekord) undan ibaret olsa gerekdir. Amerika Cümhurlar birliği Hidroğrafi Dairesi, son zamanlarda, kendisiyle iş birliği yapmış olan bir çok gemi kapdanlarından alınmış raporlara müstenid, ve 1893-1894 ün cenubi Atlântik buz sınırları hakkında değerli bilgileri muhtevi olmak üzere, 1896 senesi ikinci kânununa dair olan klavuz hartaları için, Navigatorlara rehberlik etmek üzere bir ufak harta neşretmiştir. Amerika Cümhurlar Birliği Bahriyesine mensup olup, o zamanlar Baş Hidroğraf bulunan, "C. D. Sigsbee,, nam zat, 1894 senesi nisanında, "Dochra ,, ismindeki geminin, $26^{\circ} 30'$ cenubi arz ve $25^{\circ} 40'$ garbi tulde bir noktada, bir buz parçasının tamamen yakınından geçtiğini beyan ederki, bu buz, 12 kadem uzunluğunda, ve 4 kadem genişliğinde, ve 4 kadem irtifaında olup gemide olan bir kaç kişi tarafından tamamen farku temyiz edilmişti. Bu hal, cenubi Atlântikte " Hattı istiva arayan ,, buza dair bir kayıt teşkil eder. 1850 senesi ikinci kânununda, " ümid buru ,, ndan bir cumudiye görülmüşdü. Şukadar varki, 1895 senesi Agustosunun 6 ıncı günü bu "Rekord,, kırıldı, çünkü : aynı tarihte, "Agulhas,, burnunun ancak 55 mil keşişlemesinde bir noktadan geçen " Queen Mab ,, adındaki gemi, irtifaları, 70 den 200 kadem e kadar değişmek üzere yedi dane cumudiyenin civarından geçmişti. Cenub Donşaklaının, şimale bu kadar yakın bulunmalarının mevsuk misalleri son derecede nadirdir.

Deniz yüzü harareti derecesinde bir tenezzülün, daima buzlar civarında tecrübe edilmiş olduğu, yanlış bir mütalaa olarak senelerdenberi farz ve kabul edilmişti. Popolar İlim görümünden çok tanınmış Dustur makamında bir kitabta, Cumudiyyeler hakkında, şöyle bir ifade vardır: " Etraflarında 40

veya 50 mil mesafeye kadar, suyu, mahsus bir surette serinletirler, ve Termometreler, bunların civarında 17° veya 18° Faranayte düşerler. „

Hikemi Coğrafya hakkında yazılmış diğer bir eser dahi, cumudiyelerin mevcudiyetini şu yolda teyid eder: “Genel olarak, Atlântikde termometrelerle mekânethi rasatlar yapmak suretiyle söylenebilir.„

Şurası bir hakikattırki, bir çok Navigatörler, pek büyük cumudiyelere çok yakın seyr etmişler ve deniz yüzünün harareti derecesini tayin hususunda en büyük dikkatide sarf eylemişler, ve buna rağmen, termometre işaretlerinde en naçiz bir sukutu bile takdire kadir olamamışlardır.

İngiltere Askerî bahriyesi ihtiyatlarından müteveffa “S, T. Lecky,„ nam zat, “Wrinkles’in Practical Navigation,„ ismindeki kitabında, her şeyden evvel, aranan tehlikeye nazarı dikkati celbetmekte, ve buzların yokluğuna veya varlığına dair, velevki itimada lâyük olmayan işaretata bile, şüphesiz bir itimad gösterilmesini beyan eylemekdedir. Müdebbir ve uyanık bir nöbetçi, yegâne bir koruyucudur.

Bu kabil cenubi cumudiyelerin aslı men’sheleri, cenub kutbunun “İce-Cap,„ denilen “Buz Taçları,„ ndadır. Gayri muntazam fasılalarla bunların neden bu kadar sık sık zuhur ettiklerini, kanaatbahş bir suretde izah etmek o kadar kolay bir şey değildir. Cenub okanındaki cumudiyelerden bahseden, enteresan bir vesika, Mıstır “H. Russell,„ , ve saire gibi zevat tarafından, pek yakın zamanlarda, “New South Wales,„ in “Royal Cemiyeti,„ huzurunda okunmuşduki, bu hususta “William Allingham,„ nam zat, bu cumudiyelerin cenubi kutub kıtası volkanlarının muvmanları yüzünden ayrılıp serbest kaldıklarını, ve “Ze’zeleler, indifalarla birdenbire zuhur ettiklerini ve bu suretle sahil önlerini salladıklarını, ve bu yüzden de cumudiyelerin Glasiyerlerden kırılarak ayrıldıklarını, ve yüzmek üzere denize sürüldüklerini,„ beyan etmişti.

Cenub kutbu cumudiyelerinin hacim ve şekilleri, şimal kutbu Glasiyerlerinden kopup ayrılan cumudiyelerden bir hayli tehallüf eder, ve bu sebeple Mıstır “Russell,, in noktai nazarı bir dereceye kadarda doğrudur. Cenub buzları hakkında, bundan sonraki beş veya on senelik bir müddet zarfında vukubulacak dikkatli kayıtlar, ya, bu şiddetle meydana çıkışın kesreti tekerrürde gayrı muntazam olduklarını, veyahut evvelce olduğundan daha iyi bir surette rapor edilmiş olduklarını göstermeğe medar olacaktır.

Şimal donşakları :

Britanyanın 1842 deki Encümeni Mahsusu içtimasında, Britanya adaları üzerinde, bundan evvelki dört sene içinde tecrübe edilen serin yazların, tamamen, Şimali Atlântikte fevkalâde bir sıklıkda zuhur eden cumudiyelerden mütevellid olduğu teeyyüt etmişti. Halihazırdakilerin bazılarına nazaran, elli sene için buzlar, Britanya adalarının garbına doğru, son bahara kadar görünmemişlerdir. Profesör “ Archibald ,, daha yakın zamanlarda, şimalî Atlantik cumudiyelerinin kesreti ile Britanya yazlarının inkişaf eden serinliği arasında mevcut münasebete dair, buna benzer diğer bir fikri daha ileriye sürmüştür. Uzun ve mütevali senelerce itimada şayan kayıtların her türlü garaz ve ıvazdan hali tetkik ve muayeneleri, şüphesizdir ki bu kabil her hangi bir nazariyenin butlanını isbat edecektir. Şimalî Pasifik (Büyük Okan) de, (cumudiyeler - Donşaklar) bilinmemektedirler. “Maury,, nam zat, bu Okanın şimaline doğru, cumudiyeler için hiç bir menşein bulunmadığı hakikatine nazarı dikkati celbetmektedir. “ Behring ,, boğazının suları, bu kabil cumudiyelerin açık Okana müruruna imkân vermeyecek derecede sığdır, ve bundan başka da, iklim, büyük cumudiyelerin teşekkülüne müsait değildir.

On dokuzuncu asrın en ziyade enteresan raporlarından biri, kaptan “ E. Coward „ in süvar olduğu “ Renovation „ briğinden görüpte yazdığı rapordur 1851 senesi nisanının 20 inci günü, 45° 30 şimali arzdeki bankın doğu kenarına yakın bulunduğu sıralarda, açık bir havada iki dane cumudiye göze ilişmişti Bunların bir danesi müstesna bir cesamette olup kendisine bir buz ovası (Field - lce) dahi merbut bulunuyordu ki, üzerinde iki dane üç direkli gemi görülüyor, ve bunların büyüğü kemereleri üstüne yatmış olduğu halde, yüksekte ve kuru olarak duruyordu. Bu gemilerin çubukları ile serenlerinin arya edilmiş olması, bir arada kışı geçirmek üzere kolonaya vurularak terk edilmiş olduklarını ifşa ediyordu. “Nautical Magazine,, adlı risale bu mesele hakkında ihtimamlı tetkiklerde, ve, (anketlerde) istifsarlarda bulunmuştu, ve bir çok kimseler bu gemilerin “ Melville „ mersasıyla, “ Baffin,, körfezinden sürülüp götürülmüş olan bedbaht “ Erebus „ ile “ Terror adlı gemiler olduğunda yanlış fikirlere zahip oldular.

1894 senesi temmuzunda, 43° cenubi arz ve 33° garbi tulde “ Gladys „ adlı Barkoda, kaptan “ B. H. Hatfield,, , gemisiyle birlikte tamamen buzlar arasında sıkışıp kalmıştı. Üç gün mütemadiyen, büyük cumudiyelerle, münferit buz parçalarının muvacehesinde seyredip durmuştu. Aynı tarihin dördüncü günü ise, 40° cenubi arz ve 32° garbi tulde, bir cumudiyeye yakın geçerken üzerinde insan bulunmuş olduğuna dair bazı alâmetler gördüler. Bu donşağın bir tarafında işlenmiş bir yol izi, ve buz kütlelerinin tepesinde, tehassun maksadıyla yapılmış bir delik nişanesi, ve civarda da beş insan cesedinin serilip yattığı görülmüştü. Gecenin hulûlu ve bir fırtınanın zuhuru yüzünden daha fazla araştırma yapmağa imkân kalmamışdı.

Buz adaları (İce Íslands) :

49° 00' cenubi arz ve 52° 15' garbi tulde, 1880 senesi ikinci kânununun 23 ünde görülmüş olan buz adalarının 1 den 4 e kadar olanları, hepsi de bir hat üstünde ve keşişlemeden karayele doğru bir istikamette idiler. Deniz suyunun harareti derecesi azıcık olsun müteessir bile olmamıştı. Bu adalardan birincisi, güneşin yeşilimsi bir renk vermesi dolayısıyla çok lâtif bir heyet arz ediyordu. Bununla beraber civarlarında bir takım daha münhat buz kütleleri mevcut görölüyordu. Bu adalar, "Sir David W. Baker „ tarafından görülmüş ve resimleri yapılmıştır ki, o esnada hafif bir batı rüzgârı esiyor, ve nesimî havanın derecei harareti 49° Faranaytı gösteriyor, ve deniz suyu hararet derecesi de 48° Faranaytı işar ediyordu.
